

Sufinansira Evropska unija

Sweden
Sverige

Sufinansira Švedska

INTEGRISANJE PRINCIPA RODNE RAVNOPRAVNOSTI U PROCES PRISTUPANJA EU

2023
Izveštaj o procjeni
Bosna i Hercegovina

Sufinansira Evropska unija

Sweden
Sverige

Sufinansira Švedska

INTEGRISANJE PRINCIPA RODNE RAVNOPRAVNOSTI U PROCES PRISTUPANJA EU

2023

Izvještaj o procjeni Bosna i Hercegovina

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Evropske unije, i sufinansirana od strane Švedske. Njen sadržaj je isključiva odgovornost PRAVA ZA SVE i ne odražava nužno stavove Evropske unije ili Švedske.

REACH-OR
research in action

KVINNA
KVINNA

PRAVA
ZASVE

WOMEN'S RIGHTS CENTER
CENTAR ZA ŽENSKA PRAVA

UVOD

Drugi Izvještaj o procjeni izrađen je na osnovu rezultata nadzora rađenog u sklopu projekta "Unaprijeđivanje rodne ravnopravnosti kroz proces pristupanja EU", predvođen od strane Reactor – Research in Action (Sjeverna Makedonija) i implementiran zajedno sa Kvinna till Kvinna Foundation (ured u Sjevernoj Makedoniji), Kosovo Women's Network (Kosovo¹), Albanian Women's Empowerment Network (AWEN) (Albanija), Udruženje PRAVA ZA SVE (Bosna i Hercegovina) i Centar za ženska prava (Crna Gora). Cilj ovog projekta je poboljšanje i proširenje postojeće regionalne saradnje u svrhu jačanja demokratije učešća te ostvarivanja uključivog, rodno osjetljivog procesa pristupanja.

Da bi proces pristupanja Evropskoj uniji (EU) bio što bolje informiran i rodno osviješten i da bi se uspješno provelo zagovaranje koje se temelji na dokazima po pitanju rodnih aspekata na nacionalnom, regionalnom i EU nivou, potrebno je vršiti nadzor i izvještavati o ključnim EU procesima i političkim dijalozima u državama gdje se implementira projekat, kao i u cijelom regionu.

U tu svrhu, partneri na projektu, zajedno sa vanjskim stručnjakom, su razvili opsežnu metodologiju za praćenje i izvještavanje o dijelovima relevantnim za proces pristupanja EU, iz rodne perspektive. Ovo uključuje praćenje, iz perspektive roda: programiranja Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA) i rada nacionalnih IPA

koordinatora (NIPAC); državnih ureda za statistiku i rodne statistike; rada državnih tijela ovlaštenih za vođenje procesa pregovora o pristupanju EU; političkih dijaloga o procesu pristupanja, i dodatnih procesa koji su relevantni za process pristupanja i rodnu ravnopravnost, uključujući implementaciju Gender akcionog plana III (GAP III).

U okviru praćenja uzimaju se u obzir i nedavni razvoji u EU. Konkretno, temelji se na revidiranoj metodologiji procesa pristupanja EU uključenoj u Komunikaciji Komisije „Unapređenje pristupnog procesa: Vjerodostojna perspektiva Evropske unije za zapadni Balkan”² predloženoj od strane Evropske Komisije (EK) u februaru 2020te, i zvanično odobreno u Zaključcima³ Vijeća EU članica u martu 2020. Ovim revidiranim pristupom poziva se na veću usredotočenost na temeljne reforme, veću upotrebu uvjeta sa strožijim kriterijima i zahtjevima u godišnjem izvještaju te veću transparentnost i uključivost procesa.

Metodologija se temelji na Zajedničkim zaključcima o novom Akcionom planu za rodnu ravnopravnost III – Ambiciozni plan za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena u vanjskom djelovanju⁴ sa pratećim ciljevima i pokazateljima⁵ (GAP III). GAP III poziva na izradu strateškog pristupa EU-a rodnoj ravnopravnosti u partnerskim zemljama, prilagođen kontekstu i utemeljen na provedbenom planu na nivou

1 This designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244/1999 and the ICJ Opinion on the Kosovo declaration of independence.

2 https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enhancing-accession-process-credible-eu-perspective-western-balkans_en

3 <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7002-2020-INIT/en/pdf>

4 https://international-partnerships.ec.europa.eu/index_en

5 https://international-partnerships.ec.europa.eu/index_en

pojedinačne zemlje (CLIP) zajedno s nacionalnim učesnicima, uključujući i lazardnurnavnopravnost, ministarstva i civilno društvo. Nadzorni okvir također uključuje bilateralno finansiranje omogućeno od strane EU za države kandidate i potencijalne kandidate na Zapadnom Balkanu. Stoga se temelji na uredbi⁶ o Instrumentu pretpristupne pomoći (IPA) III i njenom programskom okviru.

Ista metodologija je upotrebljena u svakoj državi i prilagođena specifičnostima i fazama procesa pristupanja. Na temelju stvorene metodologije svaki će partner izrađivati godišnje izvještaje o praćenju, prateći napredak iz godine u godinu u periodu između 2021. i 2023. Dva regionalna izvještaja dopunit će ona na nacionalnom nivou, upoređujući napredak u cijeloj regiji. Drugi, nacionalni izvještaj za BiH obuhvata period od januara do decembra 2022.

Kontekst

EK predstavila je u oktobru 2022. godine izvještaj o trenutnom statusu BiH s prijedlogom državama članicama EU da se pod određenim uvjetima BiH dodijeli status kandidata. Iako gotovo ništa nije učinjeno kako bi se ispunili potrebni uvjeti za dobivanje statusa kandidata, po mišljenju mnogih, BiH je u decembru iste godine dobila status zemlje kandidata za punopravno članstvo u EU.⁷

Cijelu 2022. godinu obilježile su intenzivne predizborne kampanje, a u oktobru su održani Opšti izbori na temelju kojih je formirana vlast na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou. Vladajuća koalicija koja je uspostavljena na državnom nivou obećala je saradnju i ubrzani napredak na evropskom putu.

Međutim, sada je jasno da još uvijek nema znatnog napretka u ispunjavanju uvjeta i približavanju EU-i. Naprotiv, uvođenjem kriminalizacije klevete kao i najavom uvođenja zakona o neprofitnim organizacijama (tzv. stranim agentima) u Republici Srpskoj (RS), BiH je još dalje od EU.

U poređenju sa drugim državama koje su u procesu pristupanja EU, prema izvještajima EK⁸ u smislu stepena spremnosti, BiH je čak iza država poput Ukrajine, Moldavije, Gruzije koje su tek nedavno dobile status potencijalnih punopravnih članica EU.

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32021R1529>

⁷ Usljed rata u Ukrajini došlo je do pomjene geostrateške politike u Evropi i svijetu, te je Ukrajina zajedno sa Moldavijom dobila status zemlje kandidata u junu 2022. U mnogim evropskim i domaćim krugovima, došlo je do razumijevanja da nakon takve odluke, ne postoji opravdan razlog da se i BiH dodijeli status kandidata, što se i desilo krajem godine. <https://www.dw.com/bs/povijesni-trenutak-za-eu-tra%C4%8Dak-nade-za-bih/a-62242687>

⁸ <https://transparentno.ba/2023/09/04/evropski-put-bih-je-mrtav-zivio-evropski-put/>

KRITERIJ A. IZVJEŠTAJI EVROPSKE KOMISIJE O DRŽAVI SU RODNO OSVIJEŠTENI

Pokazatelj	2021	2022	Ocjena ⁹
1. Koliko se puta ROD spominje u nacionalnom izvještaju	17	18	0
2. Koliko puta su spomenute žene/djevojčice u nacionalnom izvještaju	29/1	33/3	0,5
3. Koliko puta su spomenuti muškarci/dječaci u nacionalnom izvještaju	0/6	0/5	0
4. % poglavlja koji su rodno osviješteni	6,1%	9,1%	0,5
5. Broj zvaničnih preporuka o rodnoj ravnopravnosti uvrštenih u tekstualnom dijelu poglavlja	0	1	0,5
6. Broj ostalih preporuka sa stanovišta roda uključenih u Poglavlja	4	6	0,5
7. U kojoj se mjeri u nacionalnom izvještaju upotrebljavaju podaci razvrstani po spolu	U umjerenj mjeri	U umjerenj mjeri	0
8. Na osnovu vašeg znanja, u kojoj se mjeri pitanja koja preporučuju ženske organizacije uključena u nacionalnom izvještaju	U umjerenj mjeri	U umjerenj mjeri	0

Pitanja rodne ravnopravnosti uglavnom se prikazuju u obliku podataka razvrstanih po spolu ili narativnih objašnjenja, npr. izazova i diskriminacije s kojima se posebno suočavaju žene. Samo tri (3) od ukupno 33 *acquis* Poglavlja (9.1%) su djelimično rodno osviješteni u smislu uključivanja podataka razvrstanih po spolu i primjedbi o nepovoljnom položaju žena u različitim sektorima u poređenju s muškarcima. Međutim, po prvi put su u Izvještaju uključeni podaci o ženama u sklopu Poglavlja 28 (Zaštita zdravlja i potrošača) s naglaskom na veći negativni uticaj koji je imala COVID-19 pandemija na žene, i nužnost poboljšanja uvjeta u bolnicama i porodilištima te zabrane opstetričkog nasilja.

Nacionalni izvještaj za BiH za 2022. godinu šalje tek nešto jaču poruku pozivajući vlasti na akciju u osiguranju provedbe standarda ravnopravnosti spolova. Samo je jedna zvanična preporuka¹⁰ iz rodne perspektive uključena u nacionalni izvještaj za BiH. Ova preporuka, o potrebi uvođenja jedinstvene minimalne naknade za porodiljni dopust i zaštite u cijeloj zemlji, ponovno je uvedena nakon što je izostavljena iz Izvještaja za 2021. godinu.

⁹ Ocjenjivanje je bazirano na Boolean sistemu, gdje "-1" pokazuje značajnu regresiju; "-0,5" pokazuje blagu regresiju; "0" je bez promjene; "0,5" = djelimično poboljšanje; and "1" značajno poboljšanje ili potpuna implementacija.

¹⁰ „Zvanična preporuka“ znači preporuke uključene u sive okvire na početku svakog poglavlja/odjeljka

Primjetan je opšti nedostatak preporuka za konkretno djelovanje državnih institucija kada je riječ o rodnoj ravnopravnosti, pri tome je broj ostalih preporuka u Poglavljima povećan sa četiri na šest u odnosu na Izvještaj iz 2021. Četiri od tih preporuka i dalje su iste kao u Izvještaju iz 2021. i odnose se na poboljšanje institucionalnog odgovora na rodno zasnovano nasilje; potrebu za ubrzavanjem kaznenog progona zločina seksualnog nasilja, pružanje odštete ženama žrtvama ratnih zločina i osiguravanje zaštite svjedoka; poboljšanje prikupljanja podataka kako bi se omogućio razvoj dobrih politika usmjerenih na ključne rodno zasnovane razlike i pružanje relevantnih podataka o rodno zasnovanom nasilju; kao i potrebe da se poboljša prikupljanje podataka o osobama sa poteškoćama, uključujući i rodno razvrstane podatke. Dvije nove preporuke uključene u Poglavlje 28 (Zaštita zdravlja i potrošača) odnose se na potrebu vlasti da osiguraju uključivanje rodne perspektive u planiranje i provođenje mjera pomoći i oporavka, usmjerenih na rješavanje posljedica pandemije COVID-19, kao i na potrebu za poboljšanje uvjeta u bolnicama i porodilištima te zabranu opstetričkog nasilja u skladu s obavezama propisanim Istanbulsom Konvencijom.

Izvještaj o BiH u umjerenom mjeri koristi spolno razvrstane podatke, uglavnom u vezi sa političkom uključenosti i stopom zaposlenosti žena. Primjera radi, u Poglavlju 19 (Društvena politika i zaposlenost) uključeni su podaci o odgovarajućim postotcima o aktivnom stanovništvu i zaposlenim osobama, kao i o rodnom jazu u stopi zaposlenosti. Poglavlje 23 (Pravosuđe i temeljna prava) sadrži podatke o ženama sutkinjama, tužiteljicama i rukovoditeljicama u pravosuđu, kao i procjenu prosječnih plata. Poglavlje 23 navodi da je više informacija o ženama žrtvama trgovanja ljudima dostupno u poglavlju 24. (Pravosuđe, sloboda i sigurnost) međutim, ti podaci zapravo nisu dostupni, te je taj dio Izvještaja i dalje neispravljen, kao i 2021.

Ženske organizacije civilnog društva (ŽOCD) iz BiH kontinuirano se zalažu za uključivanje različitih pitanja rodne ravnopravnosti u nacionalne izvještaje. PRAVA ZA SVE koordinira mrežom od 17 ŽOCD-a iz cijele BiH¹¹, koji redovno pripremaju zajedničke komentare za predstojeće nacionalne izvještaje, te učestvuju u godišnjim savjetovanjima organiziranim od strane EU Delegacije (EUD) u BiH u svrhu prikupljanja preporuka od strane OCD¹². To tradicionalno uključuje: skretanje pažnje na odsustvo žena u rukovodstvu političkih stranaka, poboljšanje institucionalnog odgovora na rodno zasnovano nasilje, nužnost provođenja procjena djelovanja svih zakona koji se odnose na rodnu ravnopravnost, usklađivanje porodiljnih naknada itd.

Predstavnici ŽOCD i EUD prepoznali su da postoji umjereno uključivanje nekih pitanja za koja su se zalagale skupine i organizacije za ženska prava. Međutim, preporuke ŽOCD su uglavnom pojednostavljene i generalizirane, u smislu da nisu uključene u cijelosti ili kako su izvorno dostavljene već kao skraćene i lišene popratnih podataka ili predloženih preporuka za poboljšanje.

11 Više informacija o Ženskoj zagovaračkoj grupi dostupno je na: <https://pravazasve.ba/wp-content/uploads/2022/06/WAG-ENG.pdf>

12 Naprimjer, sažetak doprinosa izrađenih za Izvještaj za 2022. godinu zajedno sa definisanim preporukama

dostupan je u obliku policy dokumenta koji je objavilo Udruženje PRAVA ZA SVE pod nazivom "[Rodna ravnopravnost i evropski put Bosne i Hercegovine](#)"

KRITERIJ B. SASTANCI KOMITETA ZA STABILIZACIJU I PRIDRUŽIVANJE (SAA) UKLJUČUJU RODNA PITANJA

Pokazatelj	2021	2022	Rating
9. % sastanaka Odbora za stabilizaciju i pridruživanje na kojima su se razmatrala pitanja rodne ravnopravnosti	0%	0%	0
10. % sastanaka Pododbora za stabilizaciju i pridruživanje na kojima su se razmatrala pitanja rodne ravnopravnosti	16,6%	25% (1 od 4)	0,5
11. U kojoj mjeri se EU savjetovala sa ŽOCD prije sastanaka SC-a	Nikako	Nikako	0
12. U kojoj se mjeri zaključci Odbora i Pododbora za stabilizaciju i pridruživanje bave pitanjima rodne ravnopravnosti	Nikako	U najmanjoj mjeri	0,5

Šesti sastanak komiteta za Stabilizaciju i pristupanje između BiH i EU nije održan u 2022 godini.

Prema dostupnim podacima iz medijskih obavještenja i javno objavljenih agendi na internetskim stranicama Direkcije za Evropske Integracije¹³ i EUD¹⁴, od ukupno četiri sastanka¹⁵ pododbora za Stabilizaciju i pridruživanje/Specijalne Grupe održanih u 2022, pitanja ravnopravnosti spolova **uključena su samo u dnevni red sastanka Šestog Pododbora** za Pravosuđe, slobodu i sigurnost održanom u decembru 2022.¹⁶ Tokom rasprave o temeljnim pravima Komisija je naglasila da BiH mora efikasno osigurati da svi građani mogu u potpunosti uživati svoja prava bez diskriminacije, s posebnim naglaskom na važnost garantovanja daljeg jačanja i potpunog poštovanja slobode okupljanja, prava ranjivih skupina, Roma i žena. Prema dostupnoj obavijesti za javnost koju je objavila Uprava za evropske integracije, nema informacija o zaključcima tog sastanka, osim preporuka Komisije. Naveli smo da je napredak “u najmanjoj mjeri” zabilježen isključivo iz razloga što je prvi put pitanje rodne ravnopravnosti uopšte bilo na dnevnom redu sastanka¹⁷.

Međutim, nakon analize preporuka EU-a izdatih nakon sastanaka Pododbora, ustanovljeno je da su dva skupa preporuka uključivala posebne preporuke povezane s rodnom ravnopravnošću. Primjera radi, preporuke izrađene nakon Šestog pododbora za Pravosuđe, slobodu i sigurnost odnose se na niz pitanja vezanih za prava žena, uključujući usklađivanje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici u Federaciji BiH (FBiH) sa propisima Istanbulske Konvencije i pratećih izmjena Kaznenog zakona FBiH; poboljšanje prikupljanja podataka razvrstanih po spolu o socioekonomskim potrebama osoba u ranjivom položaju; nastavak usklađivanja svih zakona sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti u BiH i Istanbulskom Konvencijom; poboljšanje institucionalnog odgovora na seksualno nasilje i uznemiravanje, itd.¹⁸ Preporuke objavljene nakon Šestog sastanka Pododbora o Inovacijama, informacijskom društvu i socijalnoj politici uključuju upute o potrebi da BiH radi na osiguranju provedbe standarda rodne ravnopravnosti u zemlji, napore koje

13 <https://www.dei.gov.ba/>

14 <https://europa.ba/>

15 Šesti sastanak Pododbora za Poljoprivredu i robolov (16 juni 2022), Šesti Pododbor za Inovacije, informacijsko društvo i socijalnu politiku, (20 oktobar 2022), Šesti Pododbor za Ekonomiju, finansije i statistiku (14-15 novembar 2022), i Šesti Pododbor za Pravosuđe, slobodu i sigurnost (9 decembar 2022)

16 <https://europa.ba/?p=76488>

17 https://www.dei.gov.ba/uploads/documents/saopstenje-sesti-sastanak-pododbora-za-pravdu-slobodu-i-sigurnost-09122022_1670593410.pdf

18 https://www.dei.gov.ba/uploads/documents/jfs-preporuke-6-sastanakvideokonferencija-8-9122022_1681118420.pdf

treba uložiti u mapiranje i smanjenje razlike u platama između spolova, kao i poduzimanje daljih mjera za minimiziranje rodno zasnovane diskriminacije i uznemiravanja na radnom mjestu.¹⁹

KRITERIJ C. EU JE STRATEŠKI ANGAŽIRANA PO PITANJIMA RODNE RAVNOPRAVNOSTI NA NACIONALNOM NIVOU

Pokazatelj	2021	2022	Ocjena
13. Plan provođenja GAP III na državnom nivou dogovoren i prosljeđen u sjedište (Brisel) (pokazatelj 5.1 GAP III)	Da	Da	1
14. Profil rodne ravnopravnosti zemlje kreiran/ ažuriran	Da	Da	0
15. Potpuna rodna analiza provedena ili ažurirana	Ne	Ne	0
16. Broj sektorskih rodni analiza za prioriteta područja u okviru programskog ciklusa za period 2021. – 2027. koje su razvijene i prenesene u sjedište (Brisel) (pokazatelj 5.2)	0	0	0
17. U kojoj mjeri EUD učestvuje u dijalogu o rodnoj ravnopravnosti sa vlastima, nacionalnim mehanizmima za rodnu ravnopravnost, parlamentima i drugim institucionalnim učesnicima (pokazatelj 7.1)	U umjerenoj mjeri	U umjerenoj mjeri	0
18. U kojoj se mjeri EUD savjetuje s civilnim društvom, uključujući organizacije žena, za izradu provedbenog plana na državnom nivou.	U umjerenoj mjeri	U umjerenoj mjeri	0
19. U kojoj mjeri EUD učestvuje u dijalogu o rodnoj ravnopravnosti s civilnim društvom, uključujući organizacije žena; (pokazatelj 7.2)	U umjerenoj mjeri	U umjerenoj mjeri	0
20. U kojoj mjeri EUD učestvuje u dijalogu s civilnim društvom o ženama, miru i sigurnosnim pitanjima u partnerskim zemljama (pokazatelj 7.2)	U umjerenoj mjeri	U umjerenoj mjeri	0

[Cijeli tekst](#) i [sažetak](#) dovršenog Provedbenog plana na državnom nivou (CLIP) za GAP III, kao i ažurirani Rodni profil zemlje, javno su dostupni na internet stranicama EUD /Visokog Predstavnik EU u BiH. Proces kreiranja CLIP predvođen je od strane EUD u sklopu EU projekta Instrument za rodnu ravnopravnost (GEF) u 2021, uz podršku UN Women.

¹⁹ https://www.dei.gov.ba/uploads/documents/iissp-preporuke-6-sastanakvideokonferencija-20102022_1681719062.pdf

Doprinos ŽOCD /članova Ženske mreže u BiH prikupljen je kroz pismeni upitnik, a neki ŽOCD dali su i dodatne detaljnije doprinose.²⁰

EUD je također provela savjetovanje s državama članicama, međunarodnim organizacijama i institucijama BiH. Konačni CLIP ne uključuje u dovoljnoj mjeri upute koje pružaju ŽOCD u različitim tematskim područjima, uključujući one o ženama, miru i sigurnosti, te ne nudi obrazloženje kako će EUD uključiti ŽOCD u faze provedbe i praćenja. Posebne aktivnosti podrške i finansiranja ŽOCD (1.4 i 3) su izostavljene.

U 2022. nije bilo revizija CLIP-a. Glavni izazov i dalje ostaje praćenje implementacije CLIP, koje se provodi kroz implementaciju EUD projekata, uglavnom kroz program Ljudskih prava i demokratije. EUD insistira na tome da se u te projekte uključe reference na posebne prioritete utvrđene u CLIP-u te traži da se u postupak izvještavanja uključe objašnjenja o tome kako je određen prioritet ispunjen.

Revizija CLIP-a trebala bi se provesti 2024., a EUD je planira podijeliti sa organizacijama civilnog društva kako bi se započeo dijalog o mogućim ispravkama. Rodni profil zemlje nije ažuriran, ali je i dalje relevantan i koristi se kao referenca za IPA programe.

Još nisu provedene konkretne sektorske rodne analize, ali EUD je uključila relevantne sektore u Rodni profil zemlje (objavljen 2021.) te izradila smjernice²¹ u okviru projekta Mehanizma za rodnu ravnopravnost za njihovo programiranje u rješavanju pitanja roda u šest prioriternih područja (npr. poljoprivreda i ruralni razvoj, konkurentnost i inovacije, demokratija i vladavina prava). Detaljnije informacije o rodnoj ravnopravnosti u obliku rodni analiza uključene su u projektne dokumente u određenim područjima, zajedno s izradom rodni analiza stvorenih za programiranje u području rodne ravnopravnosti.

EUD održava stalnu komunikaciju s rodni mehanizmima²² u zemlji u sklopu redovnih sastanaka na temelju provedenih projekata²³. Ne postoji uspostavljeni postupak periodičnog savjetovanja s predstavnicima političkih institucija, ali EUD nastoji djelovati u cjelini s njima, s posebnim naglaskom na njihov doprinos programiranju raspoloživih sredstava. EUSR PPEU organizira redovne sastanke pred različite sjednice pododbora SSP-a s različitim institucijama (npr. Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice) kako bi razmijenio informacije o provođenju preporuka s prethodnih sjednica Pododbora. Ostale institucije uključene u različite *ad hoc* savjetodavne procese uključuju Instituciju ombudsmena za ljudska prava BiH, Ministarstvo civilnih poslova BiH i druga relevantna ministarstva²⁴.

Iako ne postoji uspostavljen mehanizam za redovna savjetovanja i učestvovanje u dijalogu s organizacijama civilnog društva po pitanjima rodne ravnopravnosti na nivou politike, na nivou programa postoji redovna komunikacija s organizacijama civilnog društva koje provode oko 20 projekata usmjerenih na rodnu ravnopravnost. EUD kontaktira provedbene organizacije u vezi s različitim aktuelnim pitanjima i ulaže napore da se te rasprave prošire kako bi se uključila pitanja EU politike i politička pitanja. U proteklom periodu ta su pitanja uključivala pružanje pomoći žrtvama/osobama koje su preživjele rodno zasnovano nasilje, femicid, slobodu okupljanja, slobodu govora itd. Predstavnici EUD-a također redovno učestvuju na različitim konferencijama i događajima koje organiziraju (Ž)OCD.

20 Uz podršku Fondacije Kvinna till Kvinna, organizacija PRAVA ZA SVE, Fondacija Udružene žene Banja Luka, UŽR "Bolja budućnost" Tuzla i Helsinški parlament građana Banja Luka dali su detaljne doprinose i preporuke za konkretne akcije EU za tematska područja GAP-a III.

21 Smjernice su interni dokument.

22 Agencija za rodnu ravnopravnost BiH, Gender centar Federacije BiH i Gender centar Republike Srpske

23 Podaci prikupljeni iz intervjua

24 Ibid.

Također su održani različiti bilateralni sastanci s organizacijama civilnog društva i zajednički sastanci s različitim mrežama OCD-ova s ciljem razmjene informacija i iskustava, poboljšanja saradnje i rasprave o mogućnostima finansiranja. U septembru 2022., PRAVA ZA SVE (u saradnji sa Udruženjem za prava žena koje organizacija koordinira) je organiziralo prvi sastanak Njegove Ekscelencije Ambasadora Johann Sattlera sa ŽOCD-ima iz cijele zemlje. Teme sastanka uključivale su preporuke za tada predstojeći nacionalni izvještaj, sa posebnim fokusom na pitanja vezana za sužavanje prostora za civilno društvo, političko učestvovanje, ekonomska i socijalna prava, nasilje nad ženama, diskriminaciju Romkinja i zdravstvenu skrb. Prisutni predstavnici organizacija također su imali priliku predstaviti srž rada svojih organizacija i razgovarati o njihovim najvažnijim postignućima. Svakako bi bilo potrebno i korisno da svi učesnici nastave s ovom vrstom komunikacije. Takav sastanak dobar je početak i temelj za nastavak saradnje. Vjerujemo da će se time otvoriti mogućnost uspostave redovne komunikacije s EUD-om na temelju inicijativa koje dolaze od strane ŽOCD-a.

Što se tiče Programa za žene, mir i sigurnost, EU komunicira s OCD-ovima kroz provedene projekte na nivou programa²⁵ a organizirano je i više sastanaka s Ministarstvom sigurnosti.

---

²⁵ Npr., Projekat koji je implementiran od strane Centra za sigurnosne studije putem kojeg je ostvarena saradnja EUD-a sa Mrežom žena policajaca, kroz nekoliko treninga, s posebnim naglaskom na rodno zasnovano nasilje.

KRITERIJ D. EU UKLJUČUJE RODNA PITANJA U SVE MJERE I CILJANE MJERE

Pokazatelj	2021	2022	Ocjene
21. Broj i % novih akcija ²⁶ rodno osviještenih/ zasnovanih (GM1 + GM2) na državnom nivou (pokazatelj 1.1 GAP III)	4 od 9 (44,4%)	5 od 6 (83,3%)	0,5
22. Broj i % novih rodno zasnovanih akcija (GM2) implementirane od strane države (pokazatelj 1.2 GAP III)	1 (11,1%)	(0%)	-0,5
23. Ukupna financijska sredstva za podršku rodnoj ravnopravnosti na državnom nivou (GM1 + GM2) (pokazatelj 1.3 GAP III)	EUR 34.000.000 ²⁷	EUR 49.300.000	1
24. Iznos sredstava usmjerenih na organizacije i pokrete žena na državnom nivou (pokazatelj 1.4 GAP III)	Nije moguće zaključiti	Nije moguće zaključiti	Nije moguće zaključiti
25. % novih mjera kojima se podržavaju reforme upravljanja javnim finansijama koje uključuju komponentu rodno osjetljivog budžetiranja (pokazatelj 3.1 GAP III)	Nije moguće zaključiti	Nije moguće zaključiti	Nije moguće zaključiti

Broj i postotak prikazani u pokazatelju 21. u okviru ovog kriterija su rezultat analize objavljenih dokumenata u okviru IPA-e III u periodu 2021. – 2027., koji su detaljno dostupni u kriteriju H. ovog izvještaja o praćenju.

Pet od šest akcijskih dokumenata navodi rodnu ravnopravnost kao važan cilj (GM1), a jedan je uopšte ne spominje. Ukupna financijska sredstva za podršku rodnoj ravnopravnosti na državnom nivou, koja će biti raspodijeljena u vidu mjera koje će se provoditi u okviru podrške IPA III u periodu od 2021. – 2027. dodijeljena kroz akcijske dokumente označene s GM1, iznose 41.500.000 EUR.

Potrebno je napomenuti da u EU još uvijek ne postoji sistem za praćenje ukupnog finansiranja posebno za podršku rodnoj ravnopravnosti, te da se iznos sredstava dodijeljenih ŽOCD -ima još ne može pratiti.

Informacije o drugim navedenim pokazateljima GAP-a III u okviru ovog kriterija nisu bile dostupne prije zaključenja ovog praćenja.

²⁶ Akcija se definira kao ugovor. Nove akcije se tiču prošle godine, a određuju se na osnovu datuma na koji su potpisani (kao što je prikazano u excel dokumentu).

²⁷ Ovo je prilagođeno u odnosu na izvještaja o praćenju za 2021. jer je EU objavila Akcioni dokument o Instrumentu EU-a za civilno društvo i medijski program za Srbiju za period 2021. – 2023. nakon završetka izvještaja o praćenju za 2021. Ova sekcija je ažurirana kako bi odražavala akcijski dokument odobren 2021.

KRITERIJ E. EU VODI PRIMJEROM

Pokazatelj	2021	2022	Ocjena
26. Broj i % žena na pozicijama višeg i srednjeg rukovodstva u EUD /Uredu (pokazatelj 10.1 GAP III)	Nije moguće zaključiti	0	0
27. % rukovodstva EUD i misije ZSOP-a koji je obučen u oblastima rodne ravnopravnost i GAP-a III (pokazatelj 10.2)	Nije moguće zaključiti	Nije moguće zaključiti	Nije moguće zaključiti
28. % rukovodstva u EUD i misiji ZSOP-a koji je obučen u području „Žene, mir i sigurnost“ (pokazatelj 10.2)	Nije moguće zaključiti	Nije moguće zaključiti	Nije moguće zaključiti
29. Broj rodnih savjetnika/ca/ kontaktnih tačaka za rodnu ravnopravnost u EUD i misiji ZSOP-a	3	3	0

Informacije o drugim pokazateljima GAP-a III u okviru ovog kriterija nisu bile dostupne prije zaključenja ovog praćenja.

Kad je riječ o pokazatelju 29., broj rodnih savjetnika/ca/kontaktne tačaka za rodnu ravnopravnost u EUD-i i misiji ZSOP-a ostao je isti kao i prethodne godine. Što se tiče pokazatelja 29., predvodnik EUD-a i predvodnik saradnje su oboje muškarci, dok zamjenik predvodnika delegacije za 2022. nije imenovan.

KRITERIJ F. VLADA USVAJA ZAKONODAVSTVO U SKLADU SA PRAVNOM TEKOVINOM EU O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI I SAVJETUJE SE SA ŽENSKIM ORGANIZACIJAMA

Pokazatelj	2021	2022	Ocjena
30. U kojoj se mjeri rodna ravnopravnost rješava u Nacionalnom programu za usvajanje pravnih tekovina (NPAA)	N/A	N/A	N/A
31. U kojoj su mjeri ključni zakoni o rodnoj ravnopravnosti i pristupanju EU-u otvoreni za javne konsultacije	U minimalnoj mjeri	U minimalnoj mjeri	0
32. U kojoj se mjeri uzimaju u obzir doprinosi o zakonima/izmjenama/politikama ženskih organizacija u skladu sa pravnom tekovinom EU-a o rodnoj ravnopravnosti	U minimalnoj mjeri	U minimalnoj mjeri	0
33. U kojoj su mjeri nove sektorske strategije javno dostupne	U punoj mjeri	N/A	N/A
34. U kojoj mjeri su nove sektorske strategije rodno osviještene	U umjerenom mjeri	N/A	0
35. % sektorskih (ili sličnih) radnih skupina s uključenim/zastupljenim organizacijama za prava žena	Nije moguće zaključiti	Nije moguće zaključiti	Nije moguće zaključiti

BiH i dalje nema Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina (NPAA). Osigurano praćenje rezultata u funkcioniranju na svim nivoima koordinacijskog mehanizma o pitanjima EU, uključujući razvoj i usvajanje NPAA, jedan je od 14 prioriteta²⁸ uključenih u mišljenje EK o zahtjevu BiH za članstvo u EU.

Iako je u BiH u prethodnom periodu usvojeno nekoliko zakona koji se popularno nazivaju “evropskim zakonima”, potrebno je naglasiti da je proces bio netransparentan, a sve primjedbe i komentari, čak i oni koje je poslala međunarodna zajednica, zanemareni su.

Što se tiče javnih konsultacija, postoji aktivna, javna online platforma za konsultacije (eKonsultacije)²⁹ koja omogućava građanima i organizacijama civilnog društva da učestvuju u konsultacijama koje se odnose na zakonodavne postupke. Platforma nudi konsultacije samo na nivou BiH. Važno je naglasiti da svi zakoni koji utiču na svakodnevnicu građana se uglavnom usvajaju na nivou entiteta (FBiH i RS). Ne postoje mehanizmi kojima bi se omogućile konsultacije građana po pitanjima zakonodavnih procesa na ovim nivoima vlasti. U praksi postupak savjetovanja proveden putem online platforme nije u potpunosti funkcionalan jer ne daje povratne informacije o tome jesu li prijedlozi OCD-a prihvaćeni (ili ne), niti nudi ikakva objašnjenja. Zbog toga je ova platforma više formalnog karaktera a ne sredstvo koje omogućuje smisleno savjetovanje.

²⁸ Prioritet No. 2, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/opinion-bosnia-and-herzegovinas-application-membership-european-union-0_en, p. 14

²⁹ Cjelokupna statistika svih konsultacijskih procesa navedena je na ovom [linku](#).

Na nivou BiH, nije usvojen niti jedan relevantan zakon o rodnoj ravnopravnosti u 2022. godini. Čitava godina protekla je u znaku predizbornih kampanja za Opšte izbore održane u oktobru 2022., te usvajanje novih zakona nije bilo prioritarno.

Iako u zakonodavnom postupku postoje i drugi različiti mehanizmi konsultacija (npr. javna rasprava), oni također uglavnom ispunjavaju formalnu obvezu. Dostupni konsultacijski procesi su spori i nisu transparentni, javne rasprave nisu organizirane u unaprijed određenim rokovima i ne najavljuju se dovoljno unaprijed da bi se omogućila priprema zainteresiranih strana. Primjetno je i odsustvo jedinstvenog pristupa savjetodavnom postupku – neki se postupci savjetovanja provode online/putem e-pošte, a neki se održavaju uživo kao plenarne rasprave. Slično kao u procesu eKonsultacije, nisu dostupna objašnjenja zašto su prijedlozi, sugestije i komentari odbijeni.

Nije došlo ni do kakvih zakonodavnih promjena na nivou BiH po pitanju ravnopravnosti spolova u 2022. godini. Međutim, na nivou FBiH, iako nisu službeno usvojeni zakoni relevantni za ovo praćenje, prijedlozi i doprinosi koje su izradili ŽOCD-i za nacрте Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH i Kaznenog zakona FBiH uključeni su u nacрте koji su trenutno u zakonodavnoj proceduri unutar Vlade FBiH i Parlamenta FBiH. Ovo je nastavak zagovaranja koje su započele različite ŽOCD u 2021. godini,

Općenito nema novih strategija na državnom nivou u BiH u 2022. godini.

Što se tiče uključivanja organizacija za prava žena u sektorske (ili slične) radne skupine kao dijela Koordinacijskog mehanizma, osnovano je 36 radnih skupina u formi operativnih tijela u skladu s *acquis* I poglavljima i člancima Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju³⁰. Međutim, prema Odluci o sistemu koordinacije procesa integracije BiH u EU, učestvovanje OCD-a je neobavezno i ovisi o potrebama radne skupine. Ne postoje javno dostupni podaci o učešću ŽOCD-a u ovim grupama.

KRITERIJ G. VLADA PROVODI PREPORUKE O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI, UKLJUČENE U NACIONALNOM IZVJEŠTAJU O BIH

Pokazatelj	2021	2022	Ocjena
36. U kojoj mjeri su preporuke o rodnoj ravnopravnosti, uključene u nacionalnom izvještaju, usvojene od strane države/institucija	U minimalnoj mjeri	U minimalnoj mjeri	0

U 2021. nije ostvaren znatan napredak u provođenju relevantnih preporuka iz nacionalnog izvještaja za BiH. Potrebno je poboljšati institucionalni odgovor na rodno zasnovano nasilje, uključujući mjere zaštite, podršku žrtvama, pravnu pomoć i siguran smještaj. BiH treba ubrzati procesiranje zločina seksualnog nasilja, osigurati odštetu ženama žrtvama ratnih zločina i osigurati zaštitu svjedoka. Potrebno je poboljšati prikupljanje podataka kako bi se omogućio razvoj pouzdanih politika usmjerenih na ključne razlike među

³⁰ Za više informacija o Mehanizmu koordinacije posjetiti "How Much do Women Participate in the European Integration Process? Gender Analysis of the Coordination Mechanism", Prava za sve (2023), <https://pravazasve.ba/wp-content/uploads/2023/07/Gender-analysis-Coordination-Mechanism-2023.pdf>

spolovima i pružili relevantni podaci o rodno zasnovanom nasilju. Nadležni organi također trebaju poboljšati prikupljanje podataka, uključujući podatke razvrstane po spolu³¹.

Diskriminacija u isplati porodiljnih naknada na temelju prebivališta majke i dalje je prisutna u BiH. Ovo pitanje posebno je izraženo u kantonima FBiH. Krajem 2022.godine usvojen je Zakon o materijalnoj pomoći porodicama sa djecom u FBiH³², prema kojem majke koje nisu zaposlene primaju iznos jednak 55% minimalne plate u Federaciji u trajanju od 12 mjeseci, što je iznos od oko 298 KM. Iako ovaj zakon propisuje minimalni iznos naknade, kantoni mogu povećati taj iznos u skladu sa svojim finansijskim mogućnostima, što opet pridonosi nejednakom položaju nezaposlenih majki koje borave u različitim kantonima. Štaviše, u ranim fazama provođenja ovog zakona, problemi s isplatama nastali su zbog složene podjele vlasti i administrativnog preopterećenja FBiH i relevantnih kantonalnih tijela odgovornih za izvršenje.³³ Nadalje, na nivou FBiH naknada za porodiljni dopust za zaposlene majke nije zakonski regulisana, stoga je zabilježeno nekoliko slučajeva u kojima majke nisu primile nikakvu naknadu od poslodavca tokom porodiljnog dopusta. S druge strane, u Republici Srpskoj (RS) naknade za sve majke na porodiljnom dopustu isplaćuju se iz Javnog fonda za zaštitu djece. Ova isplata iznosi punu platu zaposlenih majki, koja se nadoknađuje poslodavcu, dok nezaposlene majke primaju 405 KM.

KRITERIJ H. RODNA RAVNOPRAVNOST IMA PRIORITY KOD PROGRAMIRANJA IPA III NA DRŽAVNOM NIVOU

Pokazatelj	2021	2022	Ocjena
37. U kojoj su se mjeri nadležna državna tijela savetovala sa ženskim organizacijama za razvoj višegodišnjih indikativnih programa [strateški odgovor IPA III]	Nije moguće zaključiti	Nije moguće zaključiti	Nije moguće zaključiti
38. U kojoj mjeri višegodišnji okvirni program [strateški odgovor IPA III] uključuje ciljeve rodne ravnopravnosti	Nije moguće zaključiti	U umjerenom mjeri	0,5
39. U kojoj mjeri godišnji okvirni programi ili akcioni dokumenti sadrže rodnu perspektivu	U umjerenom mjeri	U umjerenom mjeri	-0,5

Strateški odgovor, revidiran u decembru 2021., postao je dostupan za analizu nakon završetka prethodnog izvještaja o praćenju. U sekcijama o postupcima savjetovanja za područje 1. (Vladavina prava, temeljna prava i demokratija), područje 2. (Dobro upravljanje, pravna stečevina, dobrosusjedski odnosi i strateška komunikacija), područje 3. (Zeleni program i održiva povezivost) i područje 4. (Konkurentnost i uključiv rast) opisano je postojanje različitih foruma za savjetovanje, organiziranih u okviru pripreme odgovarajućih segmenata strateškog odgovora. Podsekcije o kontekstu sektora i relevantnosti s politikom proširenja, kao i prioriteta, ciljevi i djelovanja u okviru pomoći IPA-e III uključuju izjavu da je savjetovanje za uključene, *inter alia*, sudionike iz civilnog društva utvrđeno putem javnog poziva. U samom dokumentu nema dostupnih

31 <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Bosnia%20and%20Herzegovina%20Report%202022.pdf> (page 34 and 35 of the Report)

32 Zakon o materijalnoj podršci porodicama s djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine, Zvanične Novine Federacije Bosne i Hercegovine broj 52/22.

33 N1 BiH. (Decembar 15, 2022). Pojašnjenje Vlade Kantona Sarajevo: Sve porodilje će dobijati naknadu od 998 (Dostupno na: <https://n1info.ba/vijesti/pojasnjenje-iz-vlade-ks-sve-porodilje-ce-dobijati-naknadu-od-996-km/>).

podataka o načinu učestvovanja predstavnika civilnog društva, kao ni o tome kakav je bio njihov doprinos i je li prihvaćen tokom izrade strateškog odgovora. Udruženje PRAVA ZA SVE nije bilo uključeno u proces.

U Strateškom odgovoru za 2021. godinu postoji nekoliko referenci na Akcioni plan za rodnu ravnopravnost BiH kao sektorski strateški dokument koji doprinosi postizanju specifičnih ciljeva tematskog prioriteta 5 (Temeljna prava), a identificiran je kao međusektorski strateški dokument za Područja 1 i 4. Akcioni plan za provođenje Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325 "Žene, mir i sigurnost" u BiH također se spominje pod tematskim prioritetom 5.

Na temelju prethodne e-mail korespondencije s predstavnicima Uprave za evropske integracije BiH, ovi savjetodavni forumi predstavljaju neformalne verzije sektorskih radnih skupina usljed nedostatka političkog dogovora za potpuno provođenje relevantnih IPA propisa. U forumima je učestvovalo oko 15 predstavnika civilnog društva, ali popis učesnika nije bio javno dostupan. Prema naknadnoj komunikaciji s Upravom za evropske integracije, strateški odgovor revidiran je i u julu 2022., uz uključivanje predstavnika civilnog društva u različite savjetodavne forume.

Strateški odgovor, revidiran u julu 2022., uključuje uglavnom iste reference na prethodno navedene strateške dokumente povezane s rodnom ravnopravnošću, kao i uključivanje civilnog društva u savjetodavne procese. Kao dio popisa mjera predloženih za podršku IPA-i III za period 2022. – 2025., rodna ravnopravnost utvrđena je kao sastavni dio sljedećih predloženih projekata: EU4People (programska godina 2022.), kao i transnacionalni program EU4Employment i Interreg Euro-MED (programska godina 2023.).

Ukupno šest Akcionih dokumenata³⁴ (ADs) je pripremljeno u 2022. u svrhu IPA III (2021-2027), od toga pet AD navodi rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena i djevojčica kao značajan cilj (označeno sa GM1).³⁵ Nijedan AD ne utvrđuje ovaj opšti cilj politike kao glavni i stoga nijedan nije označen kao GM2. Samo jedan AD uopšte nije usmjeren na rodnu ravnopravnost i potpada pod oznaku GM0,³⁶ uprkos činjenici da se u opisnom dijelu o uključivanju u dokument navodi da je "djelovanje označeno kao G1" prema rodnim kodeksima OECD-a DAC;.

U praksi, samo akcioni dokument "EU4People (Zapošljavanje i socijalna zaštita)" ispunjava kriterije DAC-ove oznake roda u smislu sadržavanja rodne analize u okviru analize problema dokumenta, uključujući rodno osjetljive pokazatelje. On slijedi praksu koju je u istom sektoru uspostavio "EU za Ublažavanje socioekonomskih posljedica pandemije COVID-19 u BiH: politike zapošljavanja, socijalne zaštite i uključivanja" AD stvoren 2021. godine.

Preostala četiri AD-a koja su označena s GM1 ne uključuju rodnu analizu kao dio analize problema i uglavnom im nedostaju pokazatelji koji mjere promjene ili su razvrstani prema spolu. To znači da ne ispunjavaju zahtjeve za oznaku GM1.

AD koji nije usmjeren na rodnu ravnopravnost ("EU za Okoliš i klimatske promjene" s oznakom GM0) predviđa uključivanje ženskih organizacija u provođenje Akcije kroz Sekciju uključivanje, kako bi se riješio problem "tradicionalno nedovoljnog uključivanja žena i ženskih organizacija kao aktivnih učesnika u inovativnim odgovorima na ekološke izazove". Osim toga, poziva se na Strategiju EU-a za rodnu ravnopravnost za period 2020. – 2025., u kojoj se navodi da je Projekat uključio rodnu perspektivu u nekoliko svojih ključnih aktivnosti s ciljem povećanja kapaciteta za rodnu analizu u budućem oblikovanju politika u sektoru zaštite okoliša.

34 https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance/bosnia-and-herzegovina-financial-assistance-under-ipa_en

35 EU Podrška za pravosuđe, EU4 Reforma javne uprave (PAR) Uvećanje administrativnih kapaciteta, EU4 Upravljanje javnim finansijama (EU4PFM), EU Ured za integraciju i EU4People (Zapošljavanje i socijalna zaštita)

36 EU 4 Okoliš i klimatske promjene

Kroz druge analizirane AD-ove uključivanje civilnog društva i saradnja s njima općenito predviđa se uglavnom putem glavnih odjeljaka, naglašavajući ulogu koju civilno društvo ima za demokraciju

KRITERIJ I. PODATKE RAZVRSTANE PO SPOLU PRIKUPLJAJU NACIONALNI UREDI ZA STATISTIKU

Pokazatelj	2021	2022	Ocjena
40. Država ima ažurirani indeks rodne ravnopravnosti (GEI) na nacionalnom nivou	Ne	Da	0,5
41. Objavljaju li državni uredi za statistiku izvještaj s lako dostupnim podacima razvrstanim po rodu koji su dovoljni za upotrebu javnosti (na temelju objave Žene i muškarci)	Opsežno	Opsežno	0

U novembru 2022. godine, prvi djelimični Indeks rodne ravnopravnosti pripremila je Agencija za statistiku BiH, u saradnji s Agencijom za rodnu ravnopravnost BiH i EIGE-om, u okviru projekta Instrumenta za rodnu ravnopravnost koji financira Europska unija, a provode UN Women in BiH.³⁷ Dvršeni indeks rodne ravnopravnosti³⁸ prikazuje potpune ocjene indeksa za dva područja, Znanje i moć, te djelimične ocjene indeksa za područja Rad (poddomena učestvovanja) i Zdravlje (poddomene statusa i pristupa). Za područje vremena i novca nisu izračunate ocjene indeksa, budući da podaci za BiH nisu bili dostupni. Izračunate ocjene pokazuju kako u većini analiziranih područja i podpodručja BiH ima nižu ocjenu indeksa u poređenju s prosjekom EU. Na primjer, ocjena indeksa za područje znanja bila je 58,7, 4 boda niža od prosjeka EU-a, a ocjena za područje moći bila je 51,2, u poređenju s prosjekom EU-a od 55. Izračunate ocjene pokazuju da je i dalje potrebno poduzimati konkretne mjere za uklanjanje rodno zasnovane diskriminacije i osiguravanje jednakih mogućnosti, pristupa i zastupljenosti žena i muškaraca u odgovarajućim analiziranim područjima.

Agencija za statistiku BiH svake druge godine objavljuje bilten “Žene i Muškarci u BiH”. Zadnja relevantna publikacija u okviru ovog perioda praćenja, objavljena je u februaru 2022.³⁹ Ovaj bilten obuhvata sljedeća područja: stanovništvo, zdravstvo i smrtnost, obrazovanje, informacijske i komunikacijske tehnologije, radnu snagu, istraživanje i razvoj, socijalnu skrb, pravosuđe, i demokratija i vladavinu prava. Predstavlja značajno poboljšanje u prikupljanju i objavljivanju podataka u poređenju s prethodnim izdanjima publikacije.

Izdanje za 2022. sadrži nekoliko novih dodataka biltena u odnosu na prethodne godine u smislu uključivanja podataka razvrstanih po spolu, npr. uvođenje podataka o prosječnim platama razvrstanim prema djelatnosti i spolu te strukturi zaposlenih osoba po djelatnosti, a ne samo po skupinama (klasifikacija NACE Rev 2). Također sadrži i detaljnije informacije o različitim prethodno uključenim kategorijama, npr. podaci o rezultatima posljednjih izbora podijeljeni su prema spolu i dobi (stariji i mlađi od 30 godina), a broj radnika u zdravstvenom sektoru sada je dodatno podijeljen u različite podkategorije (ljekari, medicinske sestre, stomatolozi itd.).

37 <https://bhas.gov.ba/News/Read/66?lang=en>

38 <https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2022-11/EIGE-Eng%20web.pdf>

39 https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2022/FAM_00_2021_TB_1_EN.pdf

Najnovije izdanje također nudi neke podatke o uticajima pandemije COVID-19, u obliku podataka o smrtnim slučajevima uzrokovanim bolešću COVID-19 razvrstanih prema spolu i dobi, te navodeći pandemiju kao uzrok otkrivenih razlika u broju djece u predškolskim ustanovama/vrtićima. Uključeni su i podaci o povećanom broju poziva SOS telefonskim linijama za pomoć tokom pandemije. Međutim, nema informacija o zaposlenosti/zaposlenicima, izgubljenim radnim mjestima ili ugovorima, kao ni o radu od kuće tokom COVID-19 pandemije .

Iako je došlo do značajnog poboljšanja, u publikaciji još uvijek nedostaju različite i raznolike kategorije statističkih podataka, posebno u području zdravstvene njege - npr. statistika pobačaja, prehrana, zloupotreba opojnih droga, medicinske intervencije i izvještaji o nesrećama koje su rezultirale povredama itd. Uz pružanje detaljnijih informacija o prosječnim platama, dostupni podaci o radu i tržištu rada mogli bi se proširiti i uvođenjem statističkih podataka razvrstanih po spolu o radnim prijelazima (npr. iz nezaposlenog u zaposlenog, nedavni pokretači radnih mjesta, od neaktivnosti do zaposlenja, prosječno vrijeme između napuštanja formalnog obrazovanja i početka prvog posla itd.). Potrebno je poboljšati prikupljanje i objavljivanje podataka razvrstanih po spolu koji se odnose na žene iz skupina manjina, budući da bilten uključuje samo podatke o nezaposlenim državljanima nacionalnih manjina registriranim u zavodima za zapošljavanje u BiH.

KRITERIJ J. DRŽAVNA TIJELA ODGOVORNA ZA INTEGRACIJU U EU IMAJU OSOBLJE KOJE IMA EKSPERTIZU U OBLASTI RODNE RAVNOPRAVNOSTI

Pokazatelj	2021	2022	Ocjena
42. U kojoj mjeri je prisutna rodna ekspertiza u državnom tijelu nadležnom za EU integracije	U umjerenoj mjeri	U umjerenoj mjeri	0
43. % osoblja obučenog u oblasti rodne ravnopravnost u državnom tijelu nadležnom za EU integracije	10%	10%	0
44. U kojoj se mjeri u programiranju IPA-e savjetuje s kontaktnim tačkama za rodnu ravnopravnost	Nije moguće zaključiti	Nije moguće zaključiti	Nije moguće zaključiti
45. U kojoj mjeri je prisutna rodna ekspertiza u nacionalnim uredima za statistiku	U umjerenoj mjeri	U umjerenoj mjeri	0

Ekspertiza o pitanjima rodne ravnopravnosti postoji u Upravi za europske integracije (DEI) BiH u umjerenoj mjeri. Osoba odgovorna za rodna pitanja pri DEI ima magisterij iz rodnih studija, a učestvovala je i u raznim obukama o rodno osviještenoj politici i rodno osjetljivom budžetiranju u organizaciji različitih međunarodnih institucija. Istovremeno je i član Odbora za koordinaciju implementiranja GAP u BiH, i aktivno učestvuje u procesu pripreme Akcionih dokumenata državnih IPA programa u prethodnom višegodišnjem financijskom okviru EU (2014.-2020.), kao i rodne analize za Program prekogranične saradnje između BiH i Crne Gore (2021.-2027.).

Prema informacijama koje je dostavio DEI, nekoliko drugih dužnosnika također je pohađalo obuku o rodnoj ravnopravnosti koju je organizirala Agencija za državnu upravu BiH. Prema podacima iz 2021. godine, oko 10 % zaposlenika DEI-ja pohađalo je neki oblik osposobljavanja za rodnu ravnopravnost. Tokom 2022. nijedan

zaposlenik nije učestvovao u osposobljavanju o rodnoj ravnopravnosti, stoga je postotak osposobljenog osoblja i dalje isti kao i prethodne godine.

Prema informacijama DEI/NIPAC-a, IPA procesi planiranja i programiranja oslanjaju se na stručnost Agencije za rodnu ravnopravnost u BiH, čiji predstavnici učestvuju u pripremi svih programskih dokumenata zajedno s ostalim učesnicima, u skladu sa sektorskim pristupom. Ured NIPAC-a ne kontaktira kontaktne tačke za rodnu ravnopravnost drugih institucija, a njihova kontaktna tačka je Agencija za rodnu ravnopravnost, koja provodi procjenu je li potrebna ekspertiza kontaktnih tačaka za rodnu ravnopravnost u programiranju IPA-e.

Kada je riječ o Agenciji za statistiku BiH, osim različitih obrazovnih treninga, zaposlenici Agencije redovno saraduju s Eurostatom i pohađaju edukacije relevante za svoja područja i sektore, uključujući rodnu ravnopravnost. Agencija također održava saradnju s EIGE-om, a zaposlenici učestvuju u njihovim treninzima. Agencija za statistiku ne organizira posebne edukacije o rodnoj ravnopravnosti. Agencija kontinuirano saraduje s UN Women i Agencijom za rodnu ravnopravnost BiH, posebno kada je riječ o utvrđivanju nedostajućeg Indeksa rodne ravnopravnosti i poboljšanju godišnjeg biltena Žene i muškarci.

ZAKLJUČAK

Podaci iz svih predstavljenih pokazatelja, ukazuju na to da ne postoji značajan napredak u rodnom osviještavanju procesa pristupanja EU Bosne i Hercegovine.

Ne možemo biti zadovoljni porukama koju nosi Izvještaj o procjeni po pitanjima poziva na akciju i osiguravanja provođenja standarda rodne ravnopravnosti. I dalje je neophodno povećati broj preporuka koje se odnose na rodnu ravnopravnost, posebno kada je riječ o zvaničnim preporukama (sive kutije na početku svakog Poglavlja). Međutim, Izvještaj o procjeni za 2022. je ponovo uključio zvaničnu preporuku o porodičnim naknadama, koji je izostavljen iz izvještaja za 2021., uz naglasak na odsustvo značajnog napretka po ovom pitanju. Postojeći postupci savjetovanja s civilnim društvom za donošenje zakona i politika neadekvatni su i neučinkoviti, a ključni nacionalni i međunarodni učesnici u velikoj mjeri zanemaruju glasove i perspektive OCD-ova. Uključivanje doprinosa ŽOCD-a u bilo kakve konzultacije s institucijama u BiH je sporadično i njihovi doprinosi se uglavnom ne uzimaju u obzir. Nije uspostavljen sistematičan dijalog, a dostupni savjetodavni procesi spori su i netransparentni, jer ne pružaju objašnjenja o tome zašto se prijedlozi, sugestije i primjedbe odbijaju. Iako su ŽOCD-i uključeni u dijalog o programskom nivou sa EU, uglavnom u obliku *ad hoc* sastanka, sistematski, redovni i smisleni dijalog na nivou politike tek treba uspostaviti.

Kada je riječ o sastancima Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, može se vidjeti minimalan napredak, što se odražava u stavljanju rodne ravnopravnosti na dnevni red, što je još uvijek potpuno nedovoljno.

Kad je riječ o strateškom angažmanu EU-a na državnom nivou, pokazatelji upućuju na to da konačni CLIP ne uključuje u dovoljnoj mjeri doprinose koje pružaju ŽOCD-a u različitim tematskim područjima, uključujući one o ženama, miru i sigurnosti, te ne navodi kako će EUD u odgovarajućoj mjeri uključiti ŽOCD-e u faze provedenja i praćenja. Postoji potreba za mnogo većom saradnjom EUD-a i civilnog društva, kao i za stvaranje sektorskih rodni analiza širih od AD-a.

Pokazatelji iz kriterija D upućuju na to da u EU-u još uvijek nedostaje sistem praćenja ukupnih finansijskih sredstava posebno za podršku rodne ravnopravnosti te da se iznos sredstava dodijeljenih ŽOCD-ima još ne može pratiti.

Nažalost, vrlo je teško pronaći podatke za određivanje pokazatelja za kriterij C (EU vodi primjerom), pa je teško reći može li nam EU u tome doista poslužiti kao primjer. Treba uzeti u obzir da BiH još uvijek nema Nacionalni program za usvajanje pravne tekovine (NPAA), te da se zakoni koje treba usvojiti na evropskom putu usvajaju vrlo sporo. Primjera radi, na nivou BiH niti jedan zakon koji se odnosi na rodnu ravnopravnost nije donesen u 2022. godini. Zbog svega toga, pokazatelji iz ovog kriterija jasno ukazuju na to da se put BiH prema EU odvija iznimno sporo kada je riječ o usvajanju zakonodavnog okvira, a posebno rodno osviještene politike.

Tome u prilog ide i pokazatelj iz kriterija G. jer nema znatnog napretka kada vlada/institucije provedu preporuke o rodnoj ravnopravnosti prethodno uključene u Izvještaju o procjeni.

Kad je riječ o programiranju IPAE III na nacionalnom nivou (kriterij H), uključenost civilnog društva je minimalna, a uključenost i saradnja sa civilnim društvom se generalno provodi kroz sekcije o uključivanju, uz naglašavanje uloge civilnog društva u demokratiji. Pokazatelji dodatno ukazuju na to da postoji minimalna do umjerena uključenost ciljeva rodne ravnopravnosti.

Pozitivan napredak ukazuju pokazatelji iz kriterija I, koji se odnose na rad Agencije za statistiku, jer iz njih vidimo napredak u procesu prikupljanja podataka razvrstanih po spolu. Naravno, to je izuzetno važno za proces integracije i praćenje stanja rodne ravnopravnosti u BiH.

U konačnici, pokazatelji iz posljednjeg kriterija, koji pokazuje u kojoj mjeri nacionalna tijela odgovorna za integraciju u EU uključuju stručno osoblje po pitanjima rodne ravnopravnosti, pokazuju da je ono prisutno samo u određenoj mjeri ili nije moguće dobiti podatke te vrste.

Sve u svemu, u Izvještaju se navodi da je potrebno uložiti još mnogo napora kako bi se principi rodne ravnopravnosti integrirali u rad državnih institucija, kroz obrazovanje zaposlenog osoblja, kroz integraciju svih zakona i politika, ali i kroz edukaciju osoblja i razvoj programa unutar EUD-a. Stoga je proces evropskih integracija iznimno važan, a jačanje saradnje civilnog društva s domaćim institucijama i EUD-om je od ključne važnosti. Izvještaji EK mogu značajno doprinijeti u tom pogledu.

PREPORUKE ZA EU

- 1 Izvještaj EK za BiH treba biti rodno osviješten, a sva poglavlja trebaju uzeti u obzir različite potrebe žena i muškaraca.
- 2 Pitanja rodne ravnopravnosti koja su spomenuta u Izvještaju EK trebaju biti formulirana u obliku konkretnih preporuka za djelovanje vlada na svim nivoima odlučivanja.
- 3 Trebalo bi povećati broj zvaničnih preporuka koje se odnose na rodnu ravnopravnost, naročito kada su u pitanju zvanične preporuke (u sivim okvirima na početku svakog poglavlja).
- 4 Trebalo bi poboljšati uključivanje podataka razvrstanih po spolu u različita poglavlja Izvještaja, posebno u odnosu na žene sa invaliditetom, žene pripadnice manjinskih grupa i žrtve nasilja nad ženama i trgovine ljudima.
- 5 Treba uključiti više preporuka ŽOCD-a o pitanjima rodne ravnopravnosti u različitim poglavljima Izvještaja EK, zajedno sa podacima sa terena koje ove organizacije dostavljaju.
- 6 Treba uspostaviti sistemski, redovan i sadržajan dijalog između EUD-a/EUSR-a i ŽOCD-a o političkim pitanjima i značajnim reformama u procesu pristupanja EU, sa jasnim povratnim informacijama o njihovim doprinosima i preporukama.
- 7 Potrebno je nastaviti s naporima za uključivanje roda u programiranje IPA-e, u skladu s obvezama GAP-a III i CLIP-a, te osigurati pravilnu upotrebu rodne oznake OECD-a.

PREPORUKE ZA INSTITUCIJE BiH

- 1 Sve preporuke iz Izvještaja EK trebaju se u potpunosti implementirati.
- 2 BiH mora usvojiti Nacionalni plan za usvajanje pravne tekovine EU (NPAA) kao konkretan korak naprijed u procesu pristupanja EU.
- 3 Znanje o rodnoj ravnopravnosti, zvaničnika u državnim institucijama trebalo bi poboljšati sveobuhvatnim osposobljavanjem za rodnu ravnopravnost i rodno osviještenu politiku, koristeći postojeće kapacitete ŽOCD-ova.
- 4 Treba uspostaviti sistemski, redovan i sadržajan dijalog ŽOCD-a sa relevantnim institucijama u BiH, a postojeći konsultativni mehanizmi trebaju biti transparentni i funkcionalni te davati povratne informacije o njihovim doprinosima i preporukama.
- 5 Treba nastaviti raditi na rodnom osvještavanju u procesu IPA programiranja, u skladu sa obavezama iz GAP III i CLIP-a, te osigurati ispravnu upotrebu rodnog markera OECD-a.
- 6 Treba nastaviti raditi na rodnom osvještavanju pri izradi politika ali i sektorskih strategija, slijedeći dobru praksu Strategije za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja (2021 – 2024.).
- 7 Unaprijediti transparentnost, dostupnost i učinkovitost procesa objavljivanjem potrebnih i relevantnih informacija i dokumenata na internetskoj stranici Direkcije za evropske integracije, uključujući IPA III Strateški odgovor.

Annex

Osim ovdje navedenih politika i drugih dokumenata, savjetovanja sa sljedećim institucijama i organizacijama, razmjenom zahtjeva za podatke ili dopisivanjem putem e-pošte upotpunila su ovaj dokument:

Delegacije Evropske Unije

Direkcija za evropske integracije Bosne i Hercegovine

